

Б.З. Арзиматов, илмий раҳбар Б.Холматов
Фарғона давлат университети
Фарғона, Ўзбекистон
b.arzimatow@gmail.com

КИЧИК БИЗНЕС ВА ТАДБИРКОРЛИК РИВОЖИ – МАМЛАКАТ ИҚТИСОДИЙ ЎСИШИНИНГ БОШ МЕЗОНИ

Аннотация. Мақолада мамлакатимизда иқтисодий соҳада олиб борилаётган ислохотлар, кичик бизнес ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлашга яратилган шарт-шароитлар, кучли рақобатчилик муҳитини яратиш ҳақида сўз борган.

Калим сўзлар: иқтисодиёт, кичик бизнес, тадбиркорлик, реал даромад, ижтимоий-иқтисодий тараққиёт, имтиёз, преференциялар, фермер хўжалиги

Б.З. Арзиматов, научный руководитель Б. Холматов
Ферганский государственный университет
Фергана, Узбекистан
b.arzimatow@gmail.com

РАЗВИТИЕ МАЛОГО БИЗНЕСА И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА – ГЛАВНЫЙ ФАКТОР ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ

Аннотация. В статье говорится об экономических реформах страны, об условиях поддержки малого бизнеса и предпринимательства, создании сильной конкурентной среды.

Ключевые слова: экономика, малый бизнес, предпринимательство, реальный доход, социально-экономическое развитие, льготы, преференции, сельское хозяйство.

Мамлакатимизда сўнги йилларда ҳам ижтимоий ҳам иқтисодий соҳа ва тармоқларда амалга оширилаётган кенг қўламли ислохотлар жараёнида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни қўллаб-қувватлашга ва улар учун янада қулай шарт-шароит яратишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш орқали халқнинг турмуш даражасини яхшилаш, аҳолининг реал даромадларини ошириш ва бандлигини таъминлаш бугунги куннинг устувор вазифаларидан бири ҳисобланади.

Ўзбекистонда ижтимоий-иқтисодий тараққиётни таъминлашда тадбиркорликни ривожлантириш муҳим йўналиш сифатида белгилаб берилган. 2017-2021 йилларда мамлакатни ривожлантиришнинг Ҳаракатлар стратегиясида «соҳа ривожини учун мустаҳкам қонунчилик ва ҳуқуқий базани мунтазам такомиллаштириб бориш, тадбиркорлик учун имтиёз ва преференциялар бериш, ишлаб чиқаришни техник ва технологик қайта жиҳозлаш ҳамда модернизация қилиш масалаларида давлат томонидан тизимли равишда ёрдам кўрсатиш» [1] вазифалари кўрсатиб ўтилган.

Шунингдек, ҳар бир оиланинг тадбиркорлик билан шуғулланиши ва барқарор даромад манбаига эга бўлиши учун шарт-шароитлар яратиш мақсадида аҳолининг моддий шароитларини тубдан яхшилаш, турмуш тарзи сифати ва даражасида сезиларли ижобий ўзгаришлар амалга оширилишини таъминлаш; аҳолининг тадбиркорлик ташаббусларини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, тадбиркорлик фаолиятини ташкил этиш ва амалга оширишда тизимли амалий ёрдам кўрсатилишини таъминлаш; аҳолига тадбиркорлик кўникмаларини ўргатиш ва

тегишли фаолият турини ташкил қилишга амалий ёрдам кўрсатиш; кўшимча иш ўринлари ва даромад ишлаб топиш имкониятини яратиш; маҳаллаларда янги бизнес фаолияти билан шуғулланишни бошлаган оилаларда мини-кластерлар ташкил этиш; бозор инфратузилмаси объектлари, хизмат кўрсатиш ва сервис шохобчаларини барпо этиш ва бошқа чора-тадбирлар амалга оширилмоқда.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик иқтисодийни ривожлантириш, аҳоли бандлиги ва даромадларини оширишда соҳа вакиллари ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш мақсадида охириги икки ярим йилда Ўзбекистон Республикаси Президентининг элликдан ортиқ фармон ва қарорлари қабул қилинди. Жумладан, тадбиркорлик фаолиятини давлат рўйхатидан ўтказиш, турли рухсатномалар олиш ва бошқа кўплаб хизматлар тартиб-қоидалари соддалаштирилди. Бу борада қулайлик яратиш учун Давлат хизматлари агентлиги ва унинг жойлардаги марказлари ташкил этилди. Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакил (Бизнес-омбудсман) лавозими жорий қилинди. Мазкур ислохотларда миллий иқтисодийнинг рақобатбардошлиги иқтисодий фаолият жараёнлари ва унинг натижаларини акс эттирувчи кўрсаткичларда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик улушининг юқори бўлишига ҳам боғлиқ.

Кам харажат ҳисобига янги иш ўринлари яратиш имконияти, бозор сегментига тез мослашувчанлиги, айниқса, хизмат кўрсатиш соҳасида ва унча катта бўлмаган молиявий маблағлар ҳисобига натижага эришиш кичик бизнесни ривожлантиришнинг аҳамияти беқиёслигини кўрсатади. Шу сабабдан, мамлакатимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни тез суръатларда ривожлантириш масаласи маҳсулот ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш, хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш ва шунингдек, мамлакатнинг экспорт салоҳиятини ошириш масалалари билан узвий боғлиқдир. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг давлат томонидан қўллаб-қувватлаш борасидаги жараёнларга эътибор қаратадиган бўлсак, бугунги кунда мазкур субъектлар фаолияти учун барча шарт-шароитлар яратилган бўлиб, жумладан, уларнинг фаолияти самарадорлигини оширишга доир кўплаб имтиёзлар, уларнинг моддий-техник таъминотини яхшилаш, улар фаолиятининг меъёрий-ҳуқуқий базаси давлат томонидан тўлиқ кафолатланганлигини кўришимиз мумкин.

Биринчидан, у бозор иқтисодийнинг зарур шароитларига тезда мослашиб, чуқур ихтисослашув ва кооперациялашуви натижасида унинг юқори самарадорлигини таъминлайди. Иккинчидан, у бозордаги талаб ва таклиф мутаносиблигини ҳисобга олиб, аҳоли эҳтиёжи учун зарур бўлган товар ва хизматларни бозорга тезда етказа олиш имкониятлари юқорилиги билан алоҳида ажралиб туради. Учинчидан, рақобатчилик муҳитини яратиш орқали истеъмолчилар учун арзон ва сифатли товар ва хизматлар таклиф қилади. Тўртинчидан, бозор иқтисодийи усиз мавжуд бўлмайдиган тадбиркорлик муҳити ва руҳини яратади [2].

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг яна бир муҳим жиҳати шундаки, кучли рақобатчилик муҳити шароитида улар доим ривожланишга мажбур бўлишади ва бозорнинг жорий шартларига мослашишларига тўғри келади, бошқа тадбиркорлик субъектларидан устун бўлишлари уларнинг фойда миқдорларининг ошиш манбаи ҳисобланади. Зеро, бозор иқтисодийи инсонлар ўзлари истаганларидек ҳаёт кечириши учун барчани тинимсиз ҳаракатда бўлишини талаб этади.

Мамлакатимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик манфаатларини ишончли ҳимоя қилиш, уларнинг келгуси ривожини муносиб таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони бутун мамлакат ижтимоий-иқтисодий ҳаётини қамраб олганлиги билан бир қаторда биргина кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришда тизимли,

танқидий ва комплекс ёндашув зарур эканлигини кўрсатиб берди. Ҳаракатлар стратегиясининг бешта устувор йўналишида келтирилган ҳар бир вазифанинг бажарилишида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ўрни ниҳоятда беқиёсдир. Жумладан, “Иқтисодиётни ривожлантириш ва либераллаштиришнинг устувор йўналишлари” деб номланган учинчи устувор йўналишда мамлакатда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш мақсадида қуйидагилар устувор вазифа деб белгиланган:

– миллий иқтисодиётнинг мутаносиблиги ва барқарорлигини таъминлаш, унинг таркибида саноат, хизматлар кўрсатиш соҳаси, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик улушини кўпайтириш;

– фермер хўжаликлари, энг аввало, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқараётган, қайта тайёрлаётган, тайёрлаш, сақлаш, сотиш, курилиш ишлари ва хизматлар кўрсатиш билан шуғулланаётган кўп тармоқли фермер хўжаликларини рағбатлантириш ва ривожлантириш учун қулай шарт-шароитлар яратиш;

– хусусий мулкнинг ҳуқуқ ва кафолатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлаш, барча турдаги тўсқинликлар ва чекланишларни бартараф этиш, хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнесни ривожлантириш йўлида тўлиқ эркинлик бериш, амалиётда “Агар халқ бой бўлса, давлат ҳам бой ва кучли бўлади” деган принципни амалга ошириш;

– кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни кенг ривожлантириш учун қулай ишбилармонлик муҳитини яратиш, тадбиркорлик тузилмаларининг фаолиятига давлат, назорат ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг ноқонуний аралашувини қатъий олдини олиш.

Республикамиз ва унинг минтақаларида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш учун қуйидаги чора-тадбирларни амалга ошириш ва уларнинг бажарилишини қаттиқ назоратга олиш мақсадга мувофиқ:

– тадбиркорларга берилган имтиёз ва енгилликлардан фойдаланиш жараёнида сунъий тўсиқлар пайдо бўлмаслигини қаттиқ назоратга олиш;

– тадбиркорларнинг инвестицион фаолиятини қўллаб-қувватлаш мақсадида нафақат ички кредит линиялари, балки ташқи кредит линияларидан фойдаланиш имкониятларини ошириш;

– инвестицион лойиҳаларни молиялаштириш механизмларини ишлаб чиқиш;

– жойларнинг табиий хусусиятлари ва имкониятларидан келиб чиқиб жойларда тадбиркорлик шаклларини ривожлантириш;

– қишлоқ жойларда хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш ҳисобига қишлоқ аҳолисининг тадбиркорлик билан шуғулланиш борасидаги фикрларини жонлантириш;

– тадбиркорлик лойиҳаларини амалга ошириш учун тижорат банкларидан кредит олишни кафолат фондлари орқали кафолатлашни жорий қилиш;

– тижорат банкларининг бизнесни модернизациялаш учун ажратаётган кредит ставкаларини янада камайтириш.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг равнақ топишидан нафақат мамлакатимиз иқтисодиёти, балки унинг ҳар бир фуқароси манфаатдор экан, юқоридаги чора-тадбирларнинг амалга оширилиши мамлакатимиз иқтисодиётида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг янада кенгроқ ривожланишига сабабчи бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017, 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони.

2. Фуломов. С.С. Тадбиркорлик ва кичик бизнес. Т.: “Шарқ” нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси. Бош таҳририяти. 2002. 369 бет.

3. Рубе В.А. Малый бизнес: история, теория, практика. М.: «ТЕИС», 2000.

4. Маширова Т.Н., Сабенова Б.Н., Сихымбекова А.М. Основные направления развития малого и среднего бизнеса: зарубежный опыт // Экономика и финансы. №3. 2012. С. 31.

А.Д. Рахимжанов, М.Ф. Абдурахманова
илмий раҳбар Р.Б. Исмоилов, А.А. Шерматов
НамМТИ талабаси
Наманган, Ўзбекистон
r_ismailov59@mail.ru

МАҲАЛЛИЙ БЮДЖЕТГА АЖРАТИЛАДИГАН СУБВЕНЦИЯЛАР

Аннотация. Ушбу мақолада маҳаллий бюджетга аниқ мақсадли йўналтирилган субвенцияларнинг ўсиш даражаси, шу мақсадларга мўнжалланган электрон портал фаолияти, порталга тушган таклифлар асосида ишлаб чиқилган субвенциялар тақсимооти бўйича маълумот берилган.

Калит сўзлар: молиявий статистика, бюджет, ахборот портал, ижтимоий ёрдам, субвенциялар, маҳаллий бюджет.

А.Д. Рахимжанов, М.Ф. Абдурахманова,
научные руководители Р.Б. Исмоилов, А.А. Шерматов
Наманганский инженерно-технологический институт
Наманган, Ўзбекистон
r_ismailov59@mail.ru

ПОДДЕРЖКА МЕСТНОГО БЮДЖЕТА

Аннотация. В данной статье представлена информация о темпах роста целевых субсидий в местный бюджет, деятельности электронного портала для этих целей, распределении субсидий, разработанных на основе предложений, полученных порталом.

Ключевые слова: финансовая статистика, бюджет, информационный портал, социальная помощь, субсидии, местный бюджет.

Мамлакат иқтисодиётини жадал ривожлантиришда иқтисодий ва молиявий статистика маълумотларидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш ва бюджет жараёни очиқлиги ва шаффофлиги таъминлашнинг янги механизмларини жорий этиш бўйича изчил чора-тадбирлар амалга оширилмоқда.

Шундай механизмлардан бири Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигининг “Open budget” ахборот портали ҳисобланади. Бу ахборот портали 2019 йил 1 январдан ишга тушган. “Юқоридаги портал орқали ҳар чорак якуни билан туман(шаҳар) маҳаллий бюджетида шаклланган маблағларни 10 фоизини жамоатчилик фикри асосида йўналтириш мақсадида қўшимча манбалар ҳисобидан шаклланган маблағлар ва уларнинг 10 фоиз қисми тўғрисидаги эълонлар белгиланган